

Slutrapport: Samverkan för ökad skolnärvaro

- en social investering

Innehåll

Slutrapport: Samverkan för ökad skolnärvaro.....	2
Kommentar från samordnare för regionala sociala investeringsmedel.....	2
Kommentar från samhällsekonomisk utvärderare	3
Kommentar från följeforskare	3
Projektledarens slutrapport.....	4

Slutrapport: Samverkan för ökad skolnärvaro

- en social investering

Det här är slutrapporten från den sociala investeringen Samverkan för ökad skolnärvaro som genomförts i samverkan mellan Kunskapsförvaltningen, Sandvikens kommun, Individ- och familjeomsorgsförvaltningen, Sandvikens kommun samt Ungdomsmottagning, Barn- och familjehälsa vid Region Gävleborg under åren 2022-2024 med delfinansiering av regionala sociala investeringsmedel från Hållbarhetsnämnden, Region Gävleborg.

Kommentar från samordnare för regionala sociala investeringsmedel

Investeringen bidrar till målen för de sociala investeringsmedlen

Syftet med de sociala investeringsmedlen vid Region Gävleborg är: att uppmuntra nytänkande och möjliggöra för att nya arbetssätt och metoder prövas. Målen är att verksamheter testar, utvecklar och skapar metoder som är förebyggande samt att samverkan mellan organisationer eller verksamheter utvecklas. På sikt är målet att dessa metoder leder till positiva effekter för målgruppen och samhällsekonomiska vinster. Framtagandet, genomförandet och nu slutrapporteringen av den sociala investeringen Samverkan för ökad skolnärvaro bidrar mycket väl till att uppfylla dessa syften och mål.

Investeringen bidrar till lärande om samverkan

Samverkan för ökad skolnärvaro har lett ett förbättrat och systematiskt arbete för de deltagande aktörerna att samverka vid problematisk skolfrånvaro. Problematisk skolfrånvaro kan ge stora konsekvenser både för individen och samhällsekonomiskt. Projektledarens slutrapport beskriver, bland annat, att från att ha sett skolfrånvaro som en fråga från skolan att hantera ser samtliga deltagande aktörer nu att skolfrånvaro är en samhällsutmaning där alla relevanta aktörer behöver hjälpas åt för att nå framgång. Detta visar på att arbetet bidragit med så väl lärdomar som stora förflyttningar i linje med målen för sociala investeringsmedel: för att möta samhällsutmaningar av idag krävs nya arbetssätt *i samverkan*. Lärdomarna om att arbeta i samverkan har varit många under de tre åren av genomförande, det beskrivs både i projektledarens slutrapport och i följeforskarens slutrapport. Dessa lärdomar kan med fördel spridas till

fler aktörer att dra lärdom av i sina utvecklingsarbeten i samverkan: de är relevanta även i förhållande till andra samverkansfrågor och samhällsutmaningar än skolfrånvaro.

Investeringen implementeras

Den sociala investeringen Samverkan för ökad skolnärvaro är nu avslutad. Men arbetet fortsätter. Den styrgrupp som varit engagerad under investeringens tre år finns kvar och den samverkansmodell som tagits fram under arbetet kommer nu att implementeras i ordinarie verksamheter. Detta är en viktig grund till det långsiktiga målet med de sociala investeringsmedlen: för att få till långsiktigt hållbara effekter för målgruppen, och samhällsekonomiskt, krävs att investeringarna övergår till ordinarie arbete efter investeringarnas avslut. Vi ser därmed att investeringen i Samverkan för ökad skolnärvaro gett den avkastning vi önskat.

Kommentar från samhällsekonomisk utvärderare

Den sociala investeringen Samverkan för ökad skolnärvaro har potential att ge stora samhällsekonomiska besparingar genom bättre hantering av problematisk skolfrånvaron. En avklarad skolgång med fullständiga betyg är nödvändig för att lyckas på arbetsmarknaden idag, och misslyckande med detta innebär lidande för individen och dess anhöriga samt stora samhällsekonomiska kostnader. Uppskattningar har visat att det samhällsekonomiska värdet av behörighet till gymnasieskolan är cirka en miljon kronor per individ, vilket innebär att varje individ som erhåller fullständiga betyg ger en stor besparing (Hultkrantz, et al, 2021).

Kommentar från följeforskare

Samverkan handlar inte bara om strukturer och verktyg – det kräver en satsning på kultur och samsyn. Följeforskningen visar att Samverkan för ökad skolnärvaro har skapat goda förutsättningarna för samarbete mellan skola, socialtjänst och barn- och familjehälsa genom gemensamt lärande, relationsbyggande och en djupare förståelse av skolfrånvarons komplexitet. Samtidigt har en strukturerad samverkansmodell och specifika verktyg utvecklats för att ytterligare stödja samverkan.

Hållbar samverkan kan inte forceras – det kräver tid att bygga förtroende, formulera gemensamma mål och skapa en delad förståelse innan arbetet kan omsättas i praktiken. Utmaningar kvarstår, särskilt kring kontinuitet, organisering och uppföljning. För att modellen ska bli en integrerad del av verksamheten krävs långsiktig förankring, tillräckliga resurser och fortsatt kulturarbete – annars riskerar insatserna att bli punktvisa och sakna effekt. Hållbar samverkan vilar både på strukturer och samsyn, där barnets behov står i centrum och ansvaret för samordning gradvis flyttas från vårdnadshavare till professionella aktörer.

Slutrapport Samverkan för ökad skolnärvaro

Har insatsen nått sitt syfte och uppsatta mål?

Satsningen med **Samverkan för ökad skolnärvaro** hade som syfte att förbättra samverkan och tydliggöra rutiner mellan Kunskapsförvaltningen, Individ- och familjeomsorgsförvaltningen samt Regionen Gävleborgs Barn- och familjehälsa i ärenden som rör barn med problematisk skolfrånvaro, och genom detta på sikt bidra till ökad andel elever med gymnasiebehörighet, minskat utanförskap och en förbättrad och mer jämlik folkhälsa.

Det övergripande målet med projektet har varit att samverkan mellan skola, socialtjänst och regionens barn- och familjehälsa gällande ärenden som rör barn med problematisk skolfrånvaro har förbättrats och bidragit till enskilda elevers ökade skolnärvaro.

Sammanfattningsvis kan vi säga att vi nått det övergripande målet utifrån följande:

- Vi har tagit fram en samverkansmodell som underlättar och förtydligar samverkan
- Enkäter genomförda av projektets följeforskare visar att styrgrupp och projektgrupp upplever att samverkan förbättrats och att ansvaret delas i högre utsträckning
- 60 % av de elever vi samverkat kring har tydligt ökat sin närvaro i skolan.

En annan positiv effekt av Samverkan för ökad skolnärvaro är att vi, i arbetet med case, identifierade en lucka vad gäller tidigt och lätt tillgängligt stöd till vårdnadshavare. Detta "fynd" bidrog till att vi idag har inrättat 6 nya tjänster med föräldrarådgivare som jobbar ute på förskolorna och skolorna med att ge stöd till vårdnadshavare i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling.

Delmål

I uppstarten formulerades också 4 delmål som har varit vägledande för de olika aktiviteter och insatser som gjorts under den 3-åriga projektperioden:

Delmål 1: Involverade parter har en ökad och gemensam kunskap om skolfrånvaro och dess bakomliggande orsaker

Vi har genomfört utbildningsinsatser för all berörd personal inom skolan, regionen och socialtjänsten gällande skolfrånvaro och också tagit fram en film om detta som ska användas i utbildningssyfte framåt. Resultat av utbildningsinsatsen har varit tydlig i projektgrupp och styrgrupp där vi gått från att se på frågan om skolfrånvaro som en fråga för skolan att hantera, till att vi nu ser på detta som en samhällsutmaning där vi alla måste hjälpas åt.

Delmål 2: Involverade parter har en ökad kunskap om och förståelse för varandras uppdrag

Vi har tagit fram digitala studiebesök inom alla verksamheter som ett sätt att få kunskap om de olika verksamheternas roll och uppdrag. Vi har gett medarbetare möjlighet att ställa frågor till alla verksamheterna. Vi har också arrangerat Samverkansdagar där personal getts möjlighet att mötas över professionsgränserna för att prata sig samman utifrån olika case. Vi har också tagit fram en film om samverkan och utmaningar kopplat till detta. De digitala studiebesöken och filmen om samverkan

ingår nu i introduktionen för nyanställda inom IFO, KUN och regionens Barn- och familjehälsa/Ungdomsmottagning.

Den ökade kunskapen och förståelsen för de olika uppdragen har också gjort det enklare att prata om skav, när det uppstår i samverkan. Detta är också positivt för de delar som handlar om kulturen i samverkan och som är mycket viktiga för att få samverkan att fungera.

Delmål 3: Involverade parter har rutiner som beskriver hur och när de ska ta initiativ till samverkan i ärenden gällande problematisk skolfrånvaro

Här har vårt fokus legat på att skapa en känsla av gemensamt ansvar när det kommer till elever som har en problematisk skolfrånvaro. Att alla verksamheter ska kunna ta initiativ till samverkan när det finns behov av det och att det inte bara ligger på skolan att signalera ett sådant behov. Det här har också varit ett viktigt resonemang för att verksamheterna tillsammans ska avlasta vårdnadshavare från att vara budbärare mellan verksamheterna. Bedömningen från både följeforskaren och oss i projektet är att ansvaret för att hålla ihop allt det som pågår kring en familj har flyttats från vårdnadshavare till professionella aktörer. De nya framskrivna rutinerna finns nu med i Samverkansmodell för ökad skolnärvaro.

Delmål 4: Involverade parter har upprättat en samverkansmodell kring problematisk skolfrånvaro med syfte att öka individuella elevers skolnärvaro

Det är kring detta mål som det mest omfattande arbetet har pågått. Vi inledde processen med att jobba med case, för att identifiera luckor, brister, fallgropar, framgångsfaktorer och lyckade exempel på samverkan. Det som framkom i arbetet med casen har sen varit vägledande i framtagandet av en ny samverkansmodell. Vi har tydliggjort befintliga arbetssätt och vi har utarbetat nya arbetssätt. Vi har bland annat inrättat en verksamhetsöverskridande konsultationen där representanter från IFO, regionen och den centrala elevhälsan kan stötta skolor i oidentifierade ärenden kring skolfrånvaro. Här har vi haft fokus på att komma in tidigt för att bryta mönster. Vi har också tagit fram, testat, utvärderat och reviderat en Samverkansplan. Det är en mötesstruktur och ett dokument som ska vara hjälpsamt när vi jobbar tillsammans i ärenden kring problematisk skolfrånvaro. Stort fokus i Samverkansplanen ligger på att skapa en gemensam bild och förståelse kring barnet vi ska samverka kring och dennes utmaningar samt att professionerna måste synka sina insatser på ett tydligt och rimligt sätt. Vi har tagit fram en film som förklarar hur man kan tänka kring förberedelser, genomförande och uppföljning av ett Samverkansplansmöte. Vi har också tagit fram en checklista för barns delaktighet för att försöka säkerställa att barn involveras och informeras om det som händer.

Ytterligare ett nytt arbetssätt som finns med i Samverkansmodell för ökad skolnärvaro och som är i färd med att implementeras är avvikelserapportering, dvs att verksamheterna får möjlighet att lämna in en avvikelserapport när vi i samverkan brustit med något av följande:

- Inte följt våra framtagna rutiner
- Inte följt våra överenskomna beteenden i samverkan
- Inte följt våra överenskomna åtaganden

Avvikelseapporteringen syftar till att se eventuella mönster och utifrån det försöka åtgärda ett identifierat problem med att till exempel ta fram en ny rutin eller erbjuda en gemensam utbildning.

När vi summerade resultat från delmål 4 kan vi konstatera att vi har resultat gällande strukturen i arbetet i form av en ny samverkansmodell och i de ärenden där vi använt Samverkansplan har vi också positiva resultat gällande elevernas närvaro i skolan. 60 % av de elever vi samverkat kring har tydligt ökat sin närvaro.

På den uppföljningsenkäter som vi erbjuder samtliga vårdnadshavare, barn och profession att besvara efter ett Samverkansplanmöte är resultatet tydligt att vårdnadshavare och barn upplever att de fått ett gott stöd och ett bra bemötande.

Effektmål

I uppstarten formuleras dessutom två långsiktiga effektmål vilka överensstämmer med kommunens prioriterade områden;

- Förbättrade skolresultat
- Ökad inkludering och sammanhållning i hela kommunen

Under projektets gång har dessa effektmål konstaterats vara svåra att mäta i relation till det vi faktiskt har gjort inom ramen för satsningen. Dels är det många faktorer, utöver skolnärvaron, som påverkar elevers skolresultat. Dels har vi arbetat med elever från förskoleklass till åk 9, och där skolresultaten i termer av gymnasiebehörighet efter grundskolan endast är aktuellt att mäta bland elever som gått ut årskurs 9. Det betyder att de insatser som är gjorda för elever på låg- och mellanstadiet gällande skolfrånvaro ännu inte avspeglar sig i några resultat gällande gymnasiebehörighet. Efter de tre projektåren kan vi nog konstatera att detta kanske aldrig skulle ha formulerats som ett effektmål men vi kommer ändå att följa detta genom att titta på statistik för 2024/2025 årskurs 9. Dessa resultat brukar presenteras under hösten.

Gällande ökad inkludering och sammanhållning är det ytterligare ett svårt effektmål att följa och vi har under projektets gång försökt hitta fler variabler än skolfrånvaro som kan vara relevanta. Men även här är det svårt att hitta något som kan mätas i relation till det vi faktiskt gjort inom ramen för denna satsning. Gällande statistik för problematisk skolfrånvaro hade vi initialt en ökning av elever med hög frånvaro som vi bedömer kan relateras till pandemin. Vårterminen 2022 var frånvaron upp på 19% och nu när vi summerar höstterminen 2024 är vi nere på 11 % av eleverna som har en problematisk skolfrånvaro.

Trots tydliga mål och en tydlig projektplan har vi försökt vara följsamma och möta de behov som framkommit under de tre projektåren, till exempel det som framkom under casearbetet. Den här satsningen har därmed haft ett stort mått av flexibilitet och anpassning men det är mer kopplat till detaljer. I det stora hela har vi följt projektansökan och den plan som togs fram i början av projektet.

Har angivna aktiviteter genomförts?

I det stora hela har vi följt aktivitetsplanen. Några mindre justeringar och anpassningar är gjorda och då främst utifrån att det framkommit andra behov under projekttidens gång. Vissa saker har tagit längre tid att få till stånd än vad som uppskattades innan projektstart och andra saker har gått väldigt fort och smidigt att implementera.

Vi har under de tre projektåren varit noggranna med att involvera politiken och har därför träffat nämnderna varje år och även varit med på Kommunfullmäktige och berättat om satsningen.

Implementeringsplanen beslutades inte förrän vårterminen -25, då styrgruppen ville landa i beslut kring samverkansmodell och ny organisation innan beslut om hur implementeringen ska se ut framåt.

Kan det samhällsekonomiska värdet av den sociala investeringen uppskattas vara större än dess kostnader?

En svår fråga att besvara, men generellt sätt ja. Att bryta en negativ spiral och vända till en positiv riktning har både ett samhällsekonomiskt och mänskligt värde. När vi förmår att ge familjer ett tidigt och sammanhållet stöd så minskar risken för mer omfattande och ingripande insatser och det har ju ett tydligt samhällsekonomiskt värde. Bedömningen är att vår nya samverkansmodell hjälper oss att strukturera upp och tydliggöra insatserna för alla berörda, att följa upp om insatserna gör skillnad och att säkerställa att verksamheterna har den nödvändiga dialogen sinsemellan. Alla dessa faktorer bör bidra till lägre kostnader, minskat behov av resurser och mindre mänskligt lidande.

Vilken samverkan har skett mellan aktörer/verksamheter/organisationer?

Hela den här sociala investeringen har fokus på samverkan mellan verksamheter som på olika sätt berörs och involveras när en elev har en problematisk skolfrånvaro. Fokus har varit att skapa förståelse och kunskap om varandras olika uppdrag och tillsammans utveckla rutiner för samverkan. Regelbunden samverkan har skett i styrgrupp, projektgrupp och bland medarbetare som har jobbat med samverkansmodellen och testat den framtagna samverkansplanen i olika ärenden. Samverkan har således skett på både operativ och strategisk nivå.

Vilka erfarenheter är viktigt att dra lärdom av från insatsen?

Vi har haft en långt (3-årigt) projekt med förhållandevis lite resurser. Förutom projektledare och skolans representant med koordinerande roll har övriga projektgruppsmedlemmar och styrgruppsmedlemmar gjort detta inom ramen för sitt ordinarie uppdrag. Det betyder att lite tid har kunnat läggas på satsningen mellan projektgruppsmöte och i perioder har vi fått ägna mycket tid åt att "sätta alla på banan" under ett projektgruppsmöte eftersom stora delar av projektgruppen inte haft förutsättningar att tänka på satsningen sedan föregående möte. När många personer är involverade men inte har möjlighet att lägga någon tid så kan processen kännas trög. Samtidigt har vi, med facit på hand, fått bättre förutsättningar att lära känna varandra och varandras uppdrag när vi haft ett gemensamt uppdrag under en längre tid. Den långa projektiden har också inneburit personalförändringar i projektgruppen. En majoritet av medlemmarna i projektgruppen har hunnit bytas ut pga nya jobb och nya arbetsuppgifter. Detta hade vi också med i vår riskanalys som gjordes vid uppstart och har trots stor personalomsättning lyckats driva projektet framåt.

Vi har också stött på en del utmaningar vad gäller att jobba i projektform och med en projektorganisation och hur detta förhåller sig till den linjära verksamheten. Framför allt när det gäller beslutsprocesser. Vilka beslut kan styrgruppen besluta, i relation till sina respektive ledningsgrupper där beslut också fattas. Som projektledare bedömer jag att detta handlar mycket om ovanan att jobba i projekt, men det är också något som har blivit bättre under denna satsning.

Som projektledare upplever jag att jag har haft två processer att jobba gentemot: dels att jobba mot de uppsatta målen och genomföra de aktiviteter som krävs för att nå till målen, dels att hantera sådant som uppstår i samverkan. Det vill säga behovet av att utveckla samsyn och bli överens om allt från målgrupp till vilka insatser som ska erbjudas samt att hantera konflikter eller meningsskiljaktigheter som uppstår. Detta handlar alltså inte om sådant som står angivet i mål eller en projektplan men som uppstår regelbundet när vi ska mötas och enas över verksamhetsgränser. För att lyckas med samverkan krävs det att vi känner tillit och har en samsyn. Detta kräver i sin tur tid för möten och dialog mellan professionerna och att gemensamt få fokusera på kulturen i samverkan. Och allt detta kräver mycket resurser. Lärdomen är nog ändå att det inte går att ta några genvägar kring den här typen av frågor utan faktiskt avsätta tid för möten mellan professioner.

En viktig förflyttning som vi alla gjort tillsammans är hur vi gått från att alla var överens om att skolfrånvaro var en fråga för skolan att hantera, och att övriga verksamheter kan stötta vid behov. Efter de här tre åren är vi överens om att skolfrånvaro är en samhällsutmaning där alla relevanta aktörer behöver hjälpas åt för att nå framgång.

Det har varit en utmaning att få ihop tre fundamentalt olika verksamheter (skolan, socialtjänsten och regionen), som har helt olika uppdrag, förutsättningar och arbetssätt. Bedömningen är att det krävs ett fortsatt kontinuerligt arbete kring detta och att vi inte kan tänka att vi är klara med sådana frågor, bara för att projekttiden är slut.

Hur kommer insatsen att implementeras i, eller införlivas i, ordinarie verksamheter?

Samverkansmodellen bygger på att vara en del av ordinarie verksamhet för alla de verksamheter som är en del av satsningen. För att nå dit krävs tid för implementering.

Den styrgrupp som funnits under projekttiden kommer fortsätta att ses efter projekttidens slut med uppdrag att säkerställa att arbetet fortlöper enligt framtagna samverkansmodell. Därmed finns det en samverkansorganisation som har ansvar för implementering och fortlevnad. Denna samverkansorganisation har beslutat om en implementeringsplan där det är inplanerade aktiviteter under hösten 2025, men med start redan under våren 2025. Implementeringsplanen innehåller ca 5 steg för varje verksamhet och det är fokus på information, reflektion, dialog och repetition/uppföljningar.

De filmer som tagits fram inom ramen för denna 3-åriga satsning utgör också ett utbildningspaket för nya medarbetare inom respektive verksamhet. Utbildningspaketet ingår därmed i introduktionen för nyanställda, vilket förhoppningsvis blir ett led i att införliva samverkansmodellen i den ordinarie verksamheten.

Hur har insatsen förhållit sig till budget?

Kostnaden för budgetposten Samverkansmodellens medarbetare har under hela projektperioden varit högre än budgeterat. Detta på grund av att arbetet med problematisk skolfrånvaro som hunnit gått långt är både komplext, utmanande och resurskrävande. När ett undvikande beteende har blivit befäst hos ett barn och problematiken vuxit sig mer omfattande är det också mycket resurskrävande att jobba för förändring. Vi vet av våra uppföljningar att ett ärende i snitt involverar 5-6 olika professioner och att jobbet ofta pågår under många månader. Vårt fokus framåt bör därför ligga än mer på att ge barn/familjer ett stöd i ett tidigare skede och att komma igång med samverkan tidigare.

I övrigt har budgeten följts utan några omfattande ändringar. Vissa månader har vi haft lite högre kostnader för tex projektledare, styrgrupp och projektgrupp och vissa månader lite lägre kostnader. Detta har varit kopplat till mer eller mindre intensiva perioder i projektet och är något som på förhand varit svårt att uppskatta.

Vi hade också en budgetpost för en spridningskonferens, men eftersom den genomfördes digitalt har vi inte haft några kostnader där. Däremot har ett behov av en introduktionsföreläsning kring Signs of safety uppstått under projektåren, något vi inte hade planerat för vid uppstarten av projektet. Detta resulterade i att vi genomförde en sådan föreläsning för biträdande rektorer och elevhälsans personal inom grundskolan, vilket i sin tur innebar kostnader för föreläsare och lokal, som vi inte hade någon avsatt budgetpost för.

Sandviken 2025-03-31

Anna Danielsson

Förvaltningschef
Individ- och familjeomsorgsförvaltningen

Jenny Myrberg

Projektledare